

CALITATEA VIEȚII ȘI CULTURA

LAUREANA URSE

Articolul de față reprezintă prima parte a unei analize mai ample și mai aprofundate a relației dintre cultură și calitatea vieții. Analiza prezentată este structurată în trei capitole: I. Calitatea vieții; II. Cultura; III. Cultură – calitatea vieții.

I. „Calitatea vieții” cuprinde rădăcinile istorice ale problematicii calității vieții și problematica propriu-zisă a calității vieții. Rădăcinile istorice sunt, în general, preocupările pentru viața oamenilor și, în mod special, fericirea ca principală perspectivă a preocupărilor pentru viața oamenilor. Referitor la fericire este prezentat punctul de vedere al lui Aristotel, precum și modul în care a evoluat abordarea fericirii, prezentat de Petre Andrei.

În continuare este abordată apariția conceptului de calitate a vieții și a cercetării calității vieții, în lume și în România. Se face referire explicită la cercetarea calității vieții efectuată de Institutul de Cercetare a Calității Vieții (prezentarea sumară a structurii cercetării și identificarea locului culturii – în mod explicit – în această cercetare).

II. „Cultura” cuprinde o încercare de a răspunde la întrebarea „Ce este cultura?” prin prezentarea mai multor abordări și definiții ale culturii.

Este analizată sumar și globalizarea culturală, apreciind importanța acestui fenomen din perspectiva relației dintre cultură și calitatea vieții.

III. Și, în final, sunt prezentate câteva considerații privitoare la relația cultură – calitatea vieții: se rețin principalele dimensiuni ale culturii cu impact direct asupra calității vieții.

Demersul științific ce va continua va putea evidenția și alte perspective de analiză a relației dintre cultură și calitatea vieții.

Cuvinte cheie: calitatea vieții, fericire, cultură, globalizare culturală.

CALITATEA VIEȚII

Rădăcini istorice

Când spunem „calitatea vieții” ne gândim la caracterul bun sau mai puțin bun al vieții oamenilor.

Până la apariția acestui concept au existat secole de preocupare pentru viața oamenilor; principala perspectivă a acestei preocupări o reprezintă **fericirea**, problematica ei apărând încă în antichitate.

Adresa de contact a autorului: Laureana Urse, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România; e-mail: lauraurse@yahoo.com.

Noi cunoaștem prea puțin modul cum oamenii din Antichitate își gândeau propria viață, ce sistem de valori aveau, ce mentalități aveau, ce idealuri aveau. Ne-a rămas însă opera unor gânditori, a unor mari filosofi; dar, între perspectiva lor asupra vieții oamenilor și perspectiva oamenilor obișnuiți asupra vieții lor, în mod cert existau mari diferențe; o diferență între modul omului obișnuit de a-și concepe fericirea, de exemplu, și gânditorul, filosoful, este recunoscută chiar de **Aristotel**: „Desigur, nu fără temei, oamenii par să conceapă binele și fericirea conform modului de viață pe care și-l aleg...” (Aristotel, *Etica Nicomahică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 11–12). Filosoful recunoaște că „Există, de fapt, trei moduri de viață: cel pe care abia l-am menționat («cel pe care și-l aleg»), cel ancorat în treburile publice și, în sfârșit, cel contemplativ”. „Cât despre viața celui ce urmărește câștigurile, ea este nefirească și, evident, nu bogăția este binele pe care-l căutăm”.

Deși „Fericirea are totuși nevoie și de bunuri exterioare...; căci este imposibil sau, în orice caz, nu este ușor să înfăptuiești lucruri de seamă fiind lipsit de resurse. Multe se înfăptuiesc, ca prin intermediul unor instrumente, cu ajutorul prietenilor, bogăției sau puterii politice. Pe de altă parte, absența unor lucruri umbrește fericirea, cum ar fi lipsa unor origini nobile, a unor copii reușiți, a frumuseții” (op cit. p. 21).

Pentru Aristotel însă „fericirea este o **activitate a sufletului** conformă cu **virtutea perfectă**” (ibidem, p. 28). „Omul fericit va fi acela care va acționa totdeauna în conformitate cu virtutea perfectă de-a lungul întregii vieți”. „Virtutea fiind de două feluri, dianoetică și etică, cea dianoetică se naște și se dezvoltă mai ales prin intermediul învățaturii (de aceea necesită experiență și timp), pe când cea etică se dobândește prin formarea deprinderilor...”.

Modul în care a evoluat abordarea fericirii a fost analizat de sociologul **Petre Andrei** în lucrarea *Problema fericirii. Fundamentul său etico-sociologic*, elaborată între anii 1919–1921, pe baza prelegerilor ținute la Facultatea de Filosofie din Iași. Petre Andrei considera fericirea ca un fenomen dependent de morală și societate „... mobilul tuturor acțiunilor omenești, în ultimă instanță, este eternul dor de mai bine, e tendința către o stare de mulțumire a vieții, către fericire”. El identifică izvoarele psihologice ale fericirii pe două direcții: direcția subiectivistă (numai sufletul individual este izvorul fericirii) și direcția obiectivistă (fericirea este dependentă exclusiv de factori externi).

În cadrul direcției subiectiviste de abordare a fericirii, izvoarele acesteia sunt diferite: rațiunea (concepția intelectualistă), sentimentul (concepția afectivă) și voința (concepția voluntaristă). P. Andrei regăsește concepția intelectualistă la Aristotel, dar și la **Platon** (fericirea este plăcere purificată prin inteligență), la **stoici** (pentru a fi fericiți trebuie să trăim conform naturii, dar esența naturii este rațiunea, fericirea stoică fiind exercitarea rațională a virtuții), la **Spinoza** (singura fericire e aceea care rezultă din cunoștințe, ceea ce presupune eliberarea de afecte, de pasiuni), la **Leibniz** (care deduce fericirea din virtute, virtutea fiind identificată cu perfecțiunea, iar aceasta constă în dobândirea de cunoștințe).

Concepția afectivă pune fericirea în dependență de funcțiunile biologice, de bunăstarea organică.

Concepția voluntaristă consideră fericirea ca un gen de plăcere izvorâtă din activitatea naturală liberă a omului, putând fi provocată prin voință persistentă.

Din perspectiva obiectivismului, fericirea își are originea în lumea exterioară. Sufletul uman fiind doar receptiv la aceasta, el neputând înlătura ceea ce mediul impune. P. Andrei distinge între obiectivismul teologic și obiectivismul social.

Obiectivismul teologic a fost răspândit în Antichitate și Evul Mediu; în perioada anterioară creștinismului și a celorlalte mari religii monoteiste, omul crede în spirite și în zei favorabili sau nefavorabili pentru viața oamenilor, aceștia putând doar să îmblânzească spiritele și zeii. În Evul Mediu, fericirea supremă era considerată a fi produsul extazului religios, în cadrul căruia omul intră în contact direct cu Dumnezeu care revarsă fericire asupra individului. Extazul mistic este considerat obiectiv numai în ceea ce privește fericirea (venind de la Dumnezeu, este obiectivă).

Obiectivismul social pune fericirea în dependența absolută de mediul social. În acest sens, P. Andrei amintește de Durkheim, care îl consideră pe individ ca fiind un produs exclusiv social, iar societatea este un tot exterior voinței individului, cu putere coercitivă; omul nu-și alege societatea în care s-a născut și nici nu se poate desprinde de ea, căci educația ce i se dă îi formează sufletul într-o anumită direcție, îl face accesibil fericirii pe care o înțelege și o vrea societatea.

Fericirea a fost analizată și în opoziție cu durerea; P. Andrei afirmă că anticicii defineau fericirea prin plăcere și mulțumire, predicând înlăturarea durerii din viață, în timp ce creștinismul consideră suferința ca un element necesar pentru completa dezvoltare a omului interior, iar definițiile moderne admit ca note ale fericirii plăcerea și suferința.

La finalul analizei sale, P. Andrei afirmă că „Noi vom înțelege prin fericire mulțumirea durabilă a voinței prin îndeplinirea dorințelor și realizarea scopurilor”. Noțiunea de fericire este de natură socială și etică, pentru că individul izolat nu ar avea motive de mulțumire/ nemulțumire de natură biologică. Individul se simte fericit/ nefericit prin comparație între el și ceilalți; fericirea se bazează, deci, pe doi factori absolut necesari pentru constituirea acestui fenomen: individul și societatea. Fericirea se bazează pe noțiunea de scop și mijloc, omul putând avea trei feluri de scopuri: individuale, sociale și umane; scopurile individuale sunt conservarea de sine și perfecțiunea; scopurile sociale sunt altruismul și realizarea binelui social; și, în sfârșit, individul și societatea sunt factori activi pentru realizarea unei realități supreme, care este umanitatea. Din punct de vedere teoretic, umanitatea este totalitatea valorilor culturale, este cultura umană acumulată. Din punct de vedere practic, umanitatea este un ideal etic care determină activitatea politică și socială în genere, precum și evoluția istorică.

Prin urmare, fericirea omenească se întemeiază pe următoarele elemente: scopul, respectiv crearea culturii umane, realizarea umanității; mijlocul, respectiv

dezvoltarea personalității. Iar sinteza fericirii cu datoria exprimă trebuința inerentă sufletului omenesc către fericire.

Prezentarea oarecum extinsă a analizei făcută de sociologul român Petre Andrei cu privire la accepțiunea fericirii la diferiți filosofi și în decursul istoriei are o dublă semnificație: pe de o parte, analiza suplinește orice altă prezentare din perspectivă istorică a abordării fericirii (ca rădăcină istorică a problematicii calității vieții); pe de altă parte, ilustrează existența acestei preocupări și în sociologia românească de la începuturile ei; căci este vorba, așa cum am mai amintit, de o lucrare elaborată de Petre Andrei în anii 1919–1921, în condițiile în care primul curs de sociologie a fost predat la Universitatea București în anul 1897 de către C. Dimitrescu – Iași, iar la Universitatea din Iași de către C. Leonardescu, în același an.

Calitatea vieții

Târziu, în raport cu problematica fericirii, apare conceptul de *calitatea vieții*, respectiv în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

La mijlocul anilor '60, cel care folosește primul termenul de calitatea vieții este președintele american Lyndon Johnson, atunci când a lansat oficial programul „Marea societate”, care ar fi trebuit să fie una a unei calități înalte a vieții americanilor. Dar, anterior acestui discurs, preocupările pentru calitatea vieții oamenilor se fac simțite în discursurile și operele unor sociologi și economiști. Ceea ce pare să fie comun la aceștia este ideea că **dimensiunea economică a vieții și calitatea bunurilor pe care le dețin oamenii nu sunt suficiente pentru o bună calitate a vieții acestora.**

Referitor la apariția cercetărilor de calitatea vieții, profesorul Cătălin Zamfir identifică, în evoluția „lumii capitaliste dezvoltate”, după al Doilea Război Mondial, trei etape: 1) reconstrucția economică și social-politică (care cuprinde perioada dintre sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și sfârșitul anilor '50); 2) boomul economic (care cuprinde mai ales anii '60 și '70); 3) noul stres economic și expansiunea la „ultimele limite ale cuprinderii economice”, respectiv anii '80–'90 („Evoluția tematicii calității vieții: o analiză sociologică”, în *Calitatea vieții în România*, coord. Ioan Mărginean, Ana Bălașa, Editura Expert, București, 2002). „Tematica calității vieții s-a constituit într-o «cută» a istoriei societății capitaliste”. „Tematica calității vieții, care a explodat în anii '60–'70 în Occident, a reprezentat o reacție pozitivă de ieșire dintr-o neașteptată criză umană a civilizației capitaliste aflate în rapidă expansiune”. Anii la care face referire autorul sunt, în opinia acestuia, o perioadă în care s-a înregistrat în lumea occidentală un ritm rapid de creștere economică și o explozie a oportunităților care a generat, la rândul ei, o explozie a aspirațiilor; pentru o mare parte a populației, oportunitățile au crescut mai mult decât nevoile de consum, de unde o disponibilitate pentru altceva decât consumul economic și calitativ. În acest context, profesorul Cătălin Zamfir spune că a apărut o criză de sens uman a civilizației capitaliste a consumului; în sociologie, răspunsul la această criză de sens uman a civilizației capitaliste

occidentale a luat trei forme principale: orientările de valoare, tematica stilurilor de viață alternative și tematica calității vieții.

În România, situația era cu totul alta: în a doua parte a anilor '60 și începutul anilor '70 a avut loc o deschidere ideologică care, în opinia profesorului Cătălin Zamfir, a generat o orientare reformistă, mai precis, o tendință de a forța reforma socialismului prin înglobarea unor teme curente din Occident. În acest context s-a asimilat și tema calității vieții; în anul 1984 a apărut cartea *Indicatori și surse de variație a calității vieții* (autor Cătălin Zamfir), precum și lucrări pe tema stilurilor de viață, a modurilor de viață și a calității vieții – pe tot parcursul anilor '80.

În aceeași perioadă (anii '80–'90), cercetarea calității vieții a intrat într-un con de umbră în Occident, dispărând programele globale de umanizare a societății, situație pe care profesorul Cătălin Zamfir o deplânge.

Apreciez că, indiferent de conjuncturile în care au apărut cercetările de calitate a vieții, abordarea acestei tematici se dovedește extrem de utilă și astăzi, atât în România postcomunistă, cât și în alte contexte socioeconomice. Apreciez, de asemenea, că preocuparea pentru calitate a vieții nu a dispărut în societatea occidentală, chiar dacă aceasta are probleme specifice perioadei actuale: stabilitate economică, creștere economică, situația economică mondială cu efecte directe asupra țărilor din Occident, migrația internațională cu implicațiile ei sociale, economice și culturale, problematica mediului precum și noua provocare numită terorism, care are implicații profunde în lume și în fiecare dintre țările occidentale. Toate aceste probleme afectează calitatea vieții oamenilor. În acest context, o abordare globală a calității vieții probabil că nu este eficientă, nu este utilă. Complexitatea situațiilor cere, de multe ori, abordări secvențiale. Și, indiferent de teoriile postmoderniste, ambiția omului de a fi un centru coerent al universului și de a-l modela pe acesta după propria măsură s-a dovedit iluzorie; omul și-a descoperit limitele și erorile, de aceea în prezent valorizarea condiției omului este mai realistă. Nu cred că lumea contemporană, în diversitatea și complexitatea sa, are nevoie exclusiv de o abordare umanistă globală, prin utilizarea conceptului de calitate a vieții. Aceste abordări globale există, sunt prezente din două surse: organismele internaționale, începând cu ONU, și procesul globalizării. Iar „promovarea logicii nevoilor autentic umane” (prin programe globale) ridică o întrebare fundamentală: care sunt nevoile autentic umane? Există puncte de vedere diferite, în contexte culturale (mai ales) specifice; este suficient să ne gândim la particularitățile generate de religii, cu implicații asupra a ceea ce sunt „nevoi autentic umane”. Și regimurile politice totalitare au tentația să promoveze „nevoi autentic umane”. Rămâne de văzut dacă globalizarea, în general, și globalizarea culturală, în special, va impune, în cele din urmă, un punct de vedere comun cu privire la „nevoile autentic umane” sau va lăsa loc și pentru manifestarea particularităților culturale, geografice, istorice.

Profesorul Cătălin Zamfir consideră că „relansarea calității vieții ca tematică centrală a preocupărilor globale va avea loc în anumite condiții”: a) o lume scăpată

de stresul confruntărilor militare; terorismul contribuie în prezent la blocarea preocupărilor globale de dezvoltare umană; b) o lume eliberată de stresul unei competitivități brutale; c) intrarea într-un nou ciclu al dezvoltării social-umane.

Răspunsul meu la acest punct de vedere este următorul: istoria cunoscută a civilizației umane este însoțită de confruntări militare; oricât ar fi de dorită dispariția confruntărilor militare, ea este iluzorie, într-o perspectivă la care nu putem gândi, pe care o putem imagina; competitivitatea pe care o observăm în lumea contemporană se originează în lupta pentru resurse, pentru putere (care presupune și resurse), pentru dominație (asociată și ea cu resursele); și unde se termină competitivitatea brută și începe competitivitatea benefică? Această delimitare presupune subiectivism, relativitate și, deseori, puternică încărcătură ideologică. Se va intra în mod cert într-un nou ciclu al dezvoltării social-umane; sunt însă multe necunoscute cu privire la caracteristicile acestui nou ciclu.

Preocuparea pentru calitatea vieții nu a dispărut, ci în anii '80-'90 a intrat într-o nouă etapă; societatea capitalistă occidentală a răspuns nevoii de a se concentra pe subobiective și pe probleme care afectează calitatea vieții la nivel global sau secvențial. Iar la sfârșitul anilor '90, în România postcomunistă, cercetarea calității vieții a devenit o necesitate și o posibilitate de relansare a sociologiei.

În România, după 1989, s-a relansat cercetarea calității vieții prin înființarea, la începutul anului 1990, a Institutului de Cercetare a Calității Vieții. Contextul în care a apărut institutul și implicit contextul în care s-a relansat cercetarea calității vieții sunt total diferite de contextul apariției cercetării calității vieții în Occident, sau în România, în anii '60-'70. Concret, relansarea cercetării calității vieții s-a produs în condițiile trecerii de la un sistem politic la altul, al degradării nivelului de trai încă înainte de căderea comunismului, al degradării nivelului de trai la începutul perioadei postcomuniste, proces care a continuat în perioada postcomunistă, în condițiile marilor transformări economice, sociale și culturale care au avut loc după 1989. La înființarea Institutului de Cercetare a Calității Vieții și, implicit, la relansarea cercetării calității vieții și a cercetării sociologice în general au contribuit și factori externi sociologiei, iar rolul unor personalități este de necontestat. În acest context complex, cercetarea calității vieții a început să se desfășoare atât în cadrul unei analize generale efectuată sub numele de „Diagnoza calității vieții”, cât și în cadrul unor cercetări secvențiale, **ambele fiind la fel de necesare și la fel de interesante** pentru ceea ce se întâmplă în societatea românească; și ambele perspective de cercetare au trebuit să ia în considerare atât problemele economice din societate cât și probleme non-economice, respectiv culturale în accepțiunea cea mai largă, schimbările de valori, schimbările de mentalități, schimbările în sfera muncii, schimbări de stiluri de viață. Ceea ce s-a întâmplat în România este un exemplu de context în care poate fi relansată cercetarea calității vieții, cu anumite particularități.

În cercetarea „Diagnoza calității vieții”, efectuată de Institutul de Cercetare a Calității Vieții, s-au avut în vedere mai multe dimensiuni (domenii) ale calității vieții, fiecare dimensiune având indicatorii săi, precum și cercetarea calității vieții percepute, pe domenii ale vieții; din cercetarea calității vieții percepute au rezultat indicatori de autoevaluare și, în final, clase de ierarhizare a calității vieții percepute. De exemplu, cercetarea „Diagnoza calității vieții”, realizată în anul 1999, a avut în vedere 21 de dimensiuni (domenii) ale calității vieții, cercetarea calității vieții percepute cuprinzând 9 domenii: I) Variabile factuale; II) Standardul economic; III) Calitatea percepută a vieții; IV) Perceperea schimbării; V) Munca; VI) Comportamentul de timp liber; VII) Mediul uman; VIII) Îngrijorări (temeri); IX) Satisfacția față de viață și anumite comportamente ale acesteia. Au rezultat indicatori de autoevaluare. Din cercetarea realizată în 1999 s-au folosit 62 de indicatori de autoevaluare și au rezultat 7 clase ierarhizate de calitate a vieții percepute (Ioan Mărginean, Ana Bălașa – coord., *Calitatea vieții în România*, București, Editura Expert, București 2002).

Unde regăsim **cultura** în cadrul acestor cercetări?

– În cele 21 de dimensiuni (domenii) ale calității vieții, cu următorii indicatori: număr de ore de emisie TV/săptămână, gradul de acoperire a teritoriului de transmisii radio, număr exemplare de cărți editate anual/locuitor, număr de exemplare de ziare și reviste/locuitor, ponderea cheltuielilor pentru cultură în PIB, facilități de ordin cultural (evaluare).

– În cele 9 domenii ale calității vieții percepute, respectiv în domeniul III – calitatea percepută a vieții, care se referă la: condiții de viață, evaluarea resurselor economice, condiții de muncă, mediul social, serviciile economice, serviciile sociale, participarea socială și politică, timpul liber.

– În domeniul VI, din cele 9 domenii ale calității vieții percepute, respectiv „**comportament de timp liber**” (tipuri de activități).

În cele 7 clase ierarhizate de calitate a vieții percepute, timpul liber îl regăsim în calitatea vieții medie (IV) „Calitatea vieții percepute în România”, autor Ioan Mărginean, în *Calitatea vieții în România*, coordonatori Ioan Mărginean, Ana Bălașa, Editura Expert, București 2002, p. 66).

Chestionarul pe baza căruia s-a efectuat cercetarea calității vieții, percepute în anul 1999, cuprinde următoarele activități de timp liber: vizionare emisiuni de televiziune, lectură (literatură), citirea ziarelor și a revistelor, cinematograf, spectacole (teatru, concert), întâlniri, petreceri cu prieteni și rude, sport, biserică, excursii la sfârșit de săptămână și activitate politică. La activitățile de mai sus se adaugă întrebările referitoare la *Posibilitățile existente de petrecere a timpului liber (de recreere)*, cu răspunsuri pe o scală de 5 trepte, de la „foarte proaste” la „foarte bune”, precum și la *Cât de mulțumiți sunteți de modul în care petreceți timpul liber?* (cu răspunsuri pe o scală de 5 trepte, de la „foarte nemulțumit” la „foarte mulțumit”). Se adaugă întrebarea referitoare la cheltuielile lunare ale fiecărei gospodării în care s-a efectuat interviul pentru „cultură, școală, cărți, spectacole”, precum și întrebarea referitoare la numărul de cărți avute în bibliotecă, în fiecare gospodărie care are bibliotecă.

CULTURA

Ce este cultura?

Tradiția scolastică și umanistă făcea din căutarea definițiilor o condiție prealabilă a oricărei cunoașteri; ecourile acestei tradiții au ajuns până în epoca modernă, chiar și în cea contemporană, deși cadrul gândirii moderne este mai puțin exigent din acest punct de vedere. Educați în spiritul definirii conceptelor pentru a putea face o analiză coerentă, mulți dintre noi încă ne structurăm un demers științific pornind de la încercarea de a defini termenii. În acest sens se înscrie și demersul de față de a identifica o definiție a culturii.

Pentru ca cititorul să nu fie dezamăgit, precizez că a da o definiție a culturii este unul dintre cele mai dificile demersuri; după trecerea în revistă a unor încercări de definire a culturii, voi opta pentru o accepțiune a termenului de cultură care să permită apoi continuarea demersului științific pe linia relației dintre cultură și calitatea vieții.

Numărul definițiilor culturii, identificate de cercetători, variază de la câteva zeci la peste două sute. Definițiile cuprind, în general, totalitatea activităților omului, activități ce reflectă personalitatea dinamică a omului în ansamblul social, politic și religios – de asemenea, dinamic. Definițiile fie se înscriu într-un curent de gândire sociologic, fie reprezintă exclusiv un punct de vedere al unui cercetător, influențat mai mult sau mai puțin de un curent de gândire. Dificultățile definirii culturii rezultă din marea dispersie a perspectivelor și finalităților pe care le implică definirea.

Chiar identificarea primelor accepții ale termenului de cultură este un demers dificil. Pentru unii cercetători, actualul termen de cultură este moștenit de la expresii din literatura latină; Cicero stabilea o echivalență între expresiile CULTURA ANIMI și CULTURA AGRORUM (cultura umană și cultura pământului); această echivalență reprezintă o transpunere a concepției clasice grecești despre educație, concepție dominată de NEMESIS, ARETE și EURITMIA (limită, ansamblul de virtuți nobile ale sufletului și armonie superioară a personalității umane).

Conținutul cuvântului CULTURĂ variază în funcție de timpul, locul și tipul de societate luate în considerație.

Cuvântul CULTURĂ este prezent într-un dicționar german din anul 1793. În secolul al XVIII-lea se fixează înțelesul termenului de cultură ca educare a spiritului; la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea începe să fie utilizat termenul de cultură ca fenomen sociocultural în științele sociale germane (Kroeber, Klukhohn); iar în secolul al XIX-lea, odată cu marile școli de antropologie, termenul de cultură este supus unor operațiuni de standardizare, dar cu unele particularități; la americani, termenul de cultură este legat mai mult de dezvoltarea materială și tehnică, de tehnicile de transmitere a moștenirii sociale; școlile etnologice consideră cultura ca fiind **modurile de viață** ale unui popor, relativ stabile, dobândite și transmise de la o generație la alta, proces de transmisie în care cultura este supusă unor schimbări continue; școlile moderne sunt centrate

pe modurile de comunicare, pe „comunitățile disciplinare” ale „producătorilor” specializați ai culturii (oameni de stat, artiști, literați etc.) și, deci, pe o clasificare a valorilor, „vehiculelor” culturale și a „obiectelor simbolice” împărtășite de societate (*Dicționar de sociologie*, coord. Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu).

În 1871, E. F. Taylor va defini cultura ca „**ansamblul complex al cunoștințelor, credințelor religioase, al artei, moralei, obiceiurilor și al tuturor celorlalte capacități și obișnuințe pe care le dobândește omul ca membru al societății**”. În spațiul german, american, francez și englez au fost înregistrate nuanțe și accepțiuni care țin de particularitățile științei socioculturale din spațiile geografice și culturale amintite.

Apoi, principalele curente sociologice își vor defini punctul de vedere cu privire la cultură, pe care o vor defini în consecință.

Funcționalismul se bazează pe următoarele elemente fundamentale:

– unitatea culturii ca ansamblu organic (în toate culturile fiecare obiect, fiecare obicei, tradiție sau realizare estetică reprezintă o parte indispensabilă a întregului organic);

– o metodă științifică riguroasă, pornind de la analiza societăților arhaice;

– proiectarea fiecărui element cultural într-un context global;

– considerarea societății și a culturii drept ansambluri organice, integrate într-o totalitate;

– considerarea sensului profund al culturii ca un proces diferit de procesul de simplă adaptare la mediu (așa cum îl considerase H. Taine) sau de raportul dialectic provocare – răspuns (A. Toynbee).

Malinovski își întemeiază teoria despre cultură și mai ales despre cultură ca știință pe următoarele concepte: comportament, mecanism, instrument. Din această perspectivă, cultura este considerată „**o unitate bine organizată**”, care permite indivizilor să se constituie în grupuri care, la rândul lor, devin grupuri organizate.

Dar, introducând în analiză ideea de **funcție**, el spune că obiectele culturale îndeplinesc o funcție socială bine determinată, fiecare cultură reprezentând un ansamblu de elemente strâns legate între ele, ce alcătuiesc o **structură** unitară; în acest fel se stabilește un dialog dinamic între om și natură, care se traduce în **faptul de cultură**.

Teoria științifică a culturii trebuie să se bazeze pe trei elemente:

1. considerarea **omului ca ființă biologică** (satisfacerea necesităților biologice de bază reprezintă prima condiție a oricărei culturi);

2. **capacitatea de organizare** a omului ca ființă biologică, pentru a-și putea realiza proiectele de viață culturală (omul trebuie să se organizeze potrivit unei tematici și structuri precise);

3. **capacitatea de instituționalizare**: „Este vorba de un concept ce implică un acord reciproc asupra unui ansamblu de valori tradiționale care reunesc ființele umane”; acest concept implică un anumit tip de relații atât între oameni, cât și între oameni și mediul fizic natural sau artificial care îi înconjoară.

Aceste trei elemente ar trebui să facă parte dintr-o analiză funcțională și instituțională a culturii. „Inventarea unui procedeu tehnologic, stabilirea unui principiu, o idee nouă, o revelație religioasă, o mișcare estetică rămân literă moartă într-o cultură dacă nu sunt integrate într-un **grup de activități comune, organizate într-un mod adecvat**”.

Nicio cultură nu poate face abstracție de un comportament organizat în vederea atingerii unor **scopuri** concrete.

Nicio cultură nu poate evita definirea sa ca **instituție**; instituția este elementul concret și unitatea de bază a culturii; ea se referă la „un grup de indivizi uniți prin una sau mai multe sarcini comune, legați de o parte determinată a unui anume mediu, manipulând împreună un aparat tehnic și supunându-se unui corpus de reguli”. În cadrul fiecărei culturi găsim instituții diferite, cu ajutorul cărora omul își apără interesele vitale, conținuturi diferite prin care își realizează aspirațiile, coduri de legi și morală care îi recompensează virtuțile și îi pedepsește greșelile; aceste instituții se definesc apoi prin funcțiile lor, adică prin locul pe care îl ocupă în ansamblul cultură – societate. Deci, pentru a putea realiza actul cultural, omul trebuie să izbutească să se organizeze după un proiect precis, creator de instituții.

Având în vedere conceptele de: comportament uman, organizare, necesități, scopuri, instituționalizare, instituții, cultura este definită de Malinovski în următoarele modalități:

– cultura este un **fapt dinamic și viabil, care există numai în măsura în care se raportează la un sistem de condiții ce o garantează ca un organism viu, impulsivat de necesități, într-un mediu natural adecvat și operând în cadrul unui grup social**;

– **cultura este comportament uman organizat** (inițiativa individuală își îndeplinește funcțiile culturale integrându-se grupului);

– cultura este un ansamblu „**care cuprinde unelte și bunuri de consum, regulamente organice ale diverselor grupuri sociale, idei, arte, credințe și obiceiuri**”.

Malinovski consideră cultura ca o **totalitate între organism și mediul său secundar**, între care există o interacțiune permanentă; ființele umane se conformează unor norme, obiceiuri, tradiții, reguli, care rezultă din interacțiunea dintre procesele organice și neîncetata ajustare și manipulare a mediului înconjurător. În consecință:

– cultura este un **aparat instrumental** folosit de om în rezolvarea problemelor concrete și specifice;

– cultura este un **sistem de obiecte, activități, atitudini**, fiecare dintre ele constituind un mijloc destinat atingerii unui scop;

– cultura este o **organizare de activități, atitudini și obiecte** în jurul unei necesități vitale, în vederea constituirii de instituții (clan, trib, familie, comunități).

Cultura este un **ansamblu indivizibil ale cărui elemente sunt interdependente**.

Malinovski nu a luat în considerare, inițial, ideea de valoare, numai spre finalul activității sale oprindu-se și asupra unor criterii axiologice de definire a culturii.

La **T. Parsons**, locul central al concepției lui îl are conceptul de acțiune, iar analiza sociologică este întreprinsă în termeni de structură și funcție; el consideră structura ca fiind rezultatul unui proces de instituționalizare care implică următoarele elemente fundamentale: roluri de participare la sarcini socioculturale, colectivități, norme sau modele și valori.

Funcția este destinată să garanteze o stabilitate normativă, o integrare necesară, stabilirea de obiective, grație combinării adecvate de mijloace și scopuri, precum și un proces de adaptare.

Acțiunea include atât manifestări externe cât și năzuințe, dorințe, idei și sentimente. Există, în opinia lui Parsons, patru tipuri de acțiune:

1. în context biologic;
2. în context psihic, reprezentat de personalitate;
3. în context social, compus din interacțiunile dintre indivizi sau grupuri;
4. în context cultural, alcătuit din norme, modele, valori, ideologii și sentimente (care formează obiectul antropologiei).

Fiecărui context îi corespunde un sistem: biologic, social, cultural, toate alcătuind sistemul de acțiune.

R. Linton (întemeietor, alături de Ruth Benedict și Margaret Mead, al școlii culturaliste americane) se întreabă ce îl face pe om să fie inventator și nu un vehicul pasiv al culturii; răspunsul său este următorul: formele comportamentului uman nu pot fi explicate niciodată numai prin raportare la trebuințe; un comportament, pentru a satisface o trebuință, trebuie să fie organizat pe baza raportării permanente la mediul în care acționează individul; între individ și mediul natural se interpune mediul uman. Mediul uman reprezintă un grup de indivizi organizat (societatea) și un **mod de a trăi (cultura)**.

Interacțiunea individ – societate – cultură determină formarea majorității modelelor de comportament; standardele de comportament sunt numite de antropologi *modele culturale*.

Societățile se perpetuează învățându-i pe indivizii din fiecare generație modelele culturale pe care se presupune că le ocupă în viitor.

Totuși, individul nu are un rol pasiv; nicio societate nu poate supraviețui fără inventatori; individul inventează pentru a răspunde la presiunile pe care le resimte și inventează conform trebuințelor proprii.

Pentru Linton, **cultura este modul de viață al oricărei societăți**. Obiectivele materiale trebuie incluse în cultură, datorită faptului că ele spun multe despre personalitate.

Din punctul de vedere al individului, cultura societății din care face parte constituie ereditatea lui socială, distinctă de ereditatea biologică.

Conceptul de cultură **include** fenomene de cel puțin trei ordine diferite: material (**produse ale muncii**), cinetic (**comportamentul explicit**) și psihologic

(**cunoștințe, atitudini, valori împărtășite de membrii societății**). Aspectul explicit al culturii (produsele muncii și comportamentul explicit) este principalul agent de transmisie culturală. În cadrul aspectului implicit al culturii (psihologic), contactul cu cultura explicită și experiența derivată din acest contact recrează în fiecare individ stările psihice împărtășite, care constituie cultura implicită.

Pentru Linton, societatea este un grup organizat de oameni, iar cultura este **grup organizat de modele culturale**. „Cultura, în măsura în care reprezintă ceva mai mult decât o abstracție construită de cercetător, nu există decât în spiritul indivizilor care alcătuiesc o societate. Ea își extrage toate caracteristicile din personalitățile lor. Și invers, personalitatea fiecărui individ se elaborează și funcționează prin asociere constantă cu cultura societății”.

Critica concepției culturaliste, de pe pozițiile structuralismului, este realizată de **C. Lévi-Strauss**; plasând tema și problematica omului în punctul de intersecție dintre natură și cultură, el întâmpină dificultăți în delimitarea planului culturii și a planului naturii: „nicio analiză nu ne permite să surprindem punctul de tranziție dintre faptele ce aparțin naturii și cele ce aparțin culturii precum și mecanismele articulării ei”.

Lévi-Strauss arată că „noțiunea de cultură este de origine engleză, fiindcă Taylor a definit-o pentru prima oară ca **acel tot complex care include obișnuințe dobândite de om ca membru al societății**”. „Ea se referă, așadar, la deosebirile caracteristice existente între om și animal, dând astfel naștere unei opoziții, rămasă de atunci clasică, între natură și cultură”. În problematica culturii, Lévi-Strauss analizează relația dintre antropologia socială și antropologia culturală, mai precis, asemănările și deosebirile dintre acestea. „... antropologia culturală și antropologia socială acoperă exact același program, una pornind de la tehnici și de la obiecte pentru a ajunge la acea «supertehnică» care este activitatea socială și politică; cealaltă pornind de la viața socială, pentru a descinde până la lucrurile asupra cărora își pune amprenta și până la activitățile prin care se manifestă” (*Antropologia structurală*, p. 432). Și totuși, deosebirea subtilă dintre antropologia socială și antropologia culturală este următoarea: antropologia socială a luat naștere prin descoperirea că toate aspectele vieții sociale constituie un ansamblu semnificativ și nu se poate înțelege un aspect fără a-l așeza printre celelalte; deci o prioritate a întregului asupra părților. Antropologia culturală oferă o viziune dinamică, conform căreia sistemul de relații care unește între ele toate aspectele vieții sociale joacă în transmiterea culturii un rol mai important decât aspectele considerate izolate.

Continuând pe linia identificării unor definiții ale culturii, prezentăm și alte câteva exemple.

– **J. Dumazedier** definește cultura ca „**un ansamblu de noțiuni, atitudini, valori legate de viața societății și viața individului; în cultură intervin munca, obligațiile familiale, obligațiile spirituale, timpul liber, într-un cuvânt – ansamblul vieții cotidiene**”.

„Domeniul cultural” cuprinde două subansambluri de reprezentări și practici, diferențiate după gradul lor de generalitate: a) forme macrosociale; b) procese microsociale și locale. Formele macrosociale sunt asociate mecanismelor sociale și instituționale de „reproducție culturală”; ele convertesc informația/comunicarea în marfă; impun tuturor conținuturilor culturale logica particulară a culturii clasei dominante; ele cuprind și dispozitive de păstrare și de memorie colectivă (practici cotidiene, moduri de viață, cunoștințe practice, utilizări casnice – relativ independente de cultura fundamentală, în care clasa dominantă vede singura cultură).

– Pentru **E. Morin**, o cultură constituie „**un corp complex de norme, simboluri, mituri și imagini, ce pătrunde în intimitatea individului, îi structurează instinctele, îi orientează emoțiile**”.

– **R. Boudon**, în aceeași direcție, afirmă: „Cultura poate fi definită ca **ansamblul reprezentărilor și practicilor sociale în ceea ce au ele ca nefuncțional**”. Cultura constituie astăzi **un registru în jurul căruia se ordonează un ansamblu de valori, așteptări și atitudini**.

– **P. A. Sorokin** afirmă că există trei componente pe care le presupune orice cultură: 1) un grup constituit; 2) mijloace de comunicare (vehicule); 3) un conținut (semnificațiile, valorile, normele). Componentele reacționează unele asupra altora.

– Pentru **E. Sapir**, cultura este o **rețea de comportamente, o rețea de comunicare**; comportamentele culturale au un caracter simbolic.

Uneori putem înțelege accepțiunea termenului de cultură în mod indirect din lucrări ale unor autori privitoare la cultură.

Spre exemplu, J. Burkhardt, în *Cultura Renașterii în Italia*, apărută în 1860, analizează statul, dezvoltarea individului, universitățile și școlile, umanismul, descoperirea lumii și a omului, viața de societate, moravurile și religia. În mod explicit, Burkhardt consideră cultura ca fiind suma activităților spiritului, ce au loc în mod spontan și care nu au valoare universală sau caracter obligatoriu; în raport cu statul și religia, forma exterioară pe care o îmbracă cultura este societatea, iar la nivel superior, cultura constă în sociabilitate.

Aproximativ un secol mai târziu, **E. Shils** a realizat o trecere în revistă a ceea ce înseamnă cultura rafinată, cultura înaltă, cultura elaborată, cultura de mijloc, cultura populară, cultura joasă.

Globalizarea culturală

Globalizarea, în general, este un „proces dinamic de intensificare și interconectare a relațiilor internaționale ce produce schimbări structurale pe termen lung în plan tehnic, economic, politic și sociocultural” (*Enciclopedia dezvoltării sociale*, coordonatori Cătălin Zamfir, Simona Stănescu, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 281). Mai simplu spus, globalizarea este deplasarea de obiecte, semne și oameni peste regiuni și în spațiul intercontinental. Ea se manifestă în mai multe forme, una dintre acestea fiind globalizarea culturală. În domeniul economic, globalizarea se manifestă în/prin schimburi comerciale, corporații transnaționale și

informatizarea producției. În domeniul politic, globalizarea se regăsește în/prin instituții internaționale, organizații militare regionale și centre de putere.

Globalizarea în curs de desfășurare este considerată de unii un fenomen pozitiv, iar de alții – un fenomen negativ. Interdependența care rezultă din globalizare poate genera efecte benefice, dar poate obliga unele societăți la reorganizări dureroase și poate genera eșecuri de reorganizări.

Efectele pozitive sau observate ale globalizării țin de dezvoltare și de efecte benefice ale acesteia asupra nivelului de trai al populației.

Efectele negative, reale sau invocate, sunt de cele mai multe ori legate de dezvoltarea polarizată din punct de vedere economic și social, la nivel de zone sau țări, precum și pierderea diversității culturale.

Atitudinea față de globalizare are și o conotație ideologică, împotriva ei fiind mai ales mișcări sociale și politice cu orientare de stânga, dar și cele de extremă dreaptă, majoritatea regimurilor nedemocratice sau din societăți caracterizate prin adversitate față de civilizația occidentală sau față de țările occidentale; la globalizare contribuie tehnologia și mai ales tehnologia informației, dar și ideologia liberală, implicit economia de piață, născute în spațiul occidental, de unde iradiază în întreaga lume; iar ideologia liberală este asociată cu ideea de putere economică și politică, cu ideea de dominație economică și politică.

Globalizarea culturală este percepută și trăită cel mai intens și cel mai direct de la nivelul unor zone și sisteme de civilizații până la nivelul indivizilor. Ea este percepută și trăită puternic în spațiile de civilizație exclusiv primitive de efecte ale globalizării, în general și ale globalizării culturale, în special, dar și în spațiile de unde iradiază globalizarea (occidentul).

Punctele de vedere referitoare la impactul globalizării au trei orientări:

– hiperglobaliștii, care prevestesc omogenizarea lumii sub auspiciile culturii populare americane și ale consumismului occidental;

– scepticii, care accentuează superficialitatea și, în general, calitatea inferioară a culturilor globale în comparație cu culturile naționale, dar sunt preocupați și de diferendele și conflictele culturale în creștere de-a lungul unor falii geopolitice ale principalelor civilizații din lume;

– transformiștii, care văd ca efect al globalizării culturale întrepătrunderea între culturi și popoare, ce va genera noi culturi („hibridi culturali”) și noi rețele culturale globale.

Indiferent de direcția pe care o va căpăta globalizarea culturală, este cert că în momentul de față ea are un impact puternic asupra națiunilor și a statelor-națiune.

Există puncte de vedere conform cărora globalismul actual se deosebește de alte tendințe universaliste anterioare (promovate de religie și știință) prin apariția unei condiții umane globale, dublate de o conștiință globală; iar actorii sociali acționează în perspectiva unui interes comun pentru rezolvarea unor probleme globale (resurse naturale, creșterea populației, poluare etc.). Globalizarea actuală ridică problema redefinirii culturii, implicit reconsiderarea conceptului de societate, definit până acum după modelul tipului de comunitate reprezentat de statul-națiune.

Consider că premisele de la care trebuie să pornim în analizarea globalizării culturale sunt următoarele:

1. globalizarea culturală (ca și globalizarea în general) s-a manifestat în etape succesive în decursul istoriei;
2. astăzi conștientizăm globalizarea culturală atât în perspectivă istorică cât și în prezent;
3. actuala globalizare culturală este **mai amplă**, comparativ cu globalizarea culturală desfășurată în alte perioade istorice, este **conștientizată** (datorită tehnologiei informației, televiziunii, radioului și migrației internaționale), este **mai rapidă și foarte diversă**;
4. globalizarea culturală va afecta atât spațiul civilizației occidentale cât și spațiile de civilizație primitivă a factorilor de globalizare.

Globalizarea culturală este **precedată**, în ordine istorică, de „întâlniri” culturale inițial între triburi; apoi de „întâlniri” culturale între cetăți și state, de obicei în urma unor războaie din care au rezultat învinși și învingători și când, fie s-a impus cultura învingătorilor, fie s-a produs un amestec cultural. Europa a cunoscut fenomenul „migrației popoarelor”, în urma căruia au dispărut popoare ori s-au format altele noi din amestecul de popoare.

Ne apropiem de fenomenul globalizării culturale odată cu formarea marilor imperii, unde cultura elitelor imperiale se impune în tot imperiul. Trebuie făcută o mențiune specială cu privire la cuceririle rezultate din ceea ce, în manualele școlare, se numea „descoperiri geografice” (făcute de Magelan, Columb ș.a.); a avut loc, în aceste cazuri, o extensie a unei culturi (în speță, spaniolă și portugheză) și aproape distrugerea unor civilizații din culturile anterioare.

Cred că prima formă de globalizare culturală **cea mai apropiată** de accepțiunea de astăzi este formarea religiilor mondiale.

Unii cercetători apreciază că, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, formele vechi de globalizare culturală au luat sfârșit prin apariția statelor-națiune, a culturilor naționale, a instituțiilor culturale naționale. Referitor la acest punct de vedere, consider că acele forme vechi de globalizare culturală au continuat în diverse zone ale planetei, dat fiind faptul că statele naționale au apărut mai târziu, sfârșitul secolului al XVIII-lea fiind un moment semnificativ din acest punct de vedere, mai ales pentru Europa; aici s-au format noile ideologii (liberalismul și socialismul), s-a dezvoltat știința modernă, punându-se bazele globalizării culturale moderne, care va iradia din Europa și America de Nord; au continuat să existe mari imperii (coloniale), precum imperiile englez și francez, dar și cel austro-ungar și rus, întârziindu-se formarea unor state naționale; dispariția acestor imperii a dus la formarea unor state naționale sau a unor noi state în care elementul național era confuz. **După această perioadă începe globalizarea culturală contemporană**, favorizată și de transformările tehnologice, evoluțiile economice, ideologice și politice.

Dar agenții cei mai influenți de transmisie culturală sunt **oamenii**; deplasarea lor este direct legată de tipurile de transport modern; oamenii sunt purtători de **practici culturale** și participă la comunicare (înțeleasă ca modalitate prin care elementele culturii sunt deplasate în timp și spațiu) prin prezența lor. Comunicarea se referă însă și la **alți agenți purtători de cultură**: cărți, documente, artefacte culturale de toate tipurile, de la cele profane până la cele erudite.

În general, oamenii, prin prezența lor, acționează ca agenți purtători de cultură în mod inconștient, neintenționat; acțiunile intenționale sunt mai mult de tipul prozelitismului. Globalizarea culturală se referă însă la procese mai subtile de difuziune culturală; ea este, în primul rând, rezultatul unor **interacțiuni culturale**, favorizate și sprijinite de **infrastructuri și instituții** care, chiar dacă nu au fost formate pentru a fi agenți ai globalizării, au devenit astfel de agenți; este cazul radioului, televiziunii, telecomunicațiilor, industriei muzicii și industriei filmului.

Telecomunicațiile, mai ales în perioada de după al Doilea Război Mondial, și-au extins aria de cuprindere, ceea ce le-a transformat într-un factor activ și major al globalizării culturale.

Dintre toate mijloacele electronice moderne de comunicare, **radioul** a fost globalizat cel mai ușor, radiodifuziunea fiind un agent semnificativ de difuziune culturală (chiar dacă el poate fi și un instrument al localismului cultural și al consolidării identității locale prin stațiile etnice).

În ciuda potențialului de difuzare transnațională, inițial stațiile de **televiziune** erau exclusiv naționale. Apoi schimbările tehnologice și politice au contribuit la globalizarea televiziunii ca mijloc de comunicare și ca industrie.

Muzica s-a adaptat cel mai eficient la globalizare, datorită faptului că exprimarea muzicală și impactul ei primar nu depind obligatoriu de limbă; apoi muzica a primit sprijinul tehnologiei pentru stocarea, transportarea și reproducerea sunetelor muzicale.

Cinematografia – deși are o producție mai mică, comparativ cu televiziunea, volumul de cărți editate și numărul de ziare existente – are un loc special în globalizarea culturală: vizionarea s-a extins dincolo de locul/zona de realizare, filmele produse sunt realizate din ce în ce mai des de o forță de muncă multinațională itinerantă, iar coproducțiile – în unele zone ale lumii – devin tot mai numeroase.

Și nu în ultimul rând, **turismul** a devenit una dintre formele și căile de globalizare culturală.

Dar infrastructurile și instituțiile nu-și pot produce efectele în globalizarea culturală fără **limbi** și **competențe lingvistice** comune; există limbi care joacă un rol esențial în globalizarea culturală (araba, hindi, rusa, chineza, franceza, spaniola), însă în centrul sistemului global lingvistic este engleza.

Există, fără îndoială, și factori de rezistență la globalizare. Cel mai important dintre aceștia este considerată religia; ea se asociază cu tradiții culturale istorice laice, continuând să tempereze globalizarea culturală și limitând-o la cultura de consum specifică societății moderne.

Rămâne însă de luat în considerare și efectul globalizării culturale asupra religiilor: ele trebuie să dea răspunsuri adecvate pentru a-și menține influența. Unii analiști vorbesc chiar de o criză a marilor religii mondiale, lumea islamică părând să fie cea mai puternic afectată de globalizarea culturală sau, cel puțin, cea care se manifestă cel mai virulent în fața globalizării culturale.

III. CULTURĂ – CALITATEA VIEȚII: PRELIMINARE CONSIDERAȚII

Cea mai dificilă problemă, în contextul acestei analize, o reprezintă accepțiunea termenului de cultură. Ca o sinteză a definițiilor culturii, se poate concluziona:

- cultura este creația spiritului uman;
- cultura îl diferențiază pe om de animal;
- cultura este spațiul (intelectual și material) creat de om, diferit de mediul natural.

În general, cultura este definită prin aspecte materiale (din perspectiva a ceea ce simbolizează ele) și prin aspecte non-materiale, acestea fiind cele care predomină în definirea culturii.

Aspectele materiale se regăsesc în: unelte, obiecte și bunuri de consum, artefacte și produse ale activităților specializate și profesionalizate din domeniul artelor.

Aspectele non-materiale ale culturii sunt:

a. – valori – norme – mituri – simboluri – obiceiuri – credințe – mentalități – cunoștințe – ideologii	b. – acțiuni – atitudini – comportamente	d. – artă – știință – literatură
	c. – aptitudini – preferințe – abilități	

Sau, altfel spus, cultura cuprinde experiența trăită și creativă a indivizilor, discursurile profesionalizate și specializate ale artelor, corpus de artefacte, texte și obiecte, produsele specializate ale industriilor de cultură, expresiile culturale spontane și neorganizate ale vieții de zi cu zi, precum și interacțiunile complexe dintre toate acestea.

D. Chirot specifică câteva accepțiuni ale termenului de cultură pe care le folosește în cartea „Societăți în schimbare”:

- cultura ca înmagazinare de cunoștințe existente în orice societate;
- cultura cuprinde mijloacele de comunicare: limbaj, arte, modul de exprimare a sentimentelor;

– cultura cuprinde și gândurile oamenilor cu privire la sensul existenței, interpretări ale universului social și fizic; „această parte a culturii ne ajută să decidem cât de satisfăcătoare sau nesatisfăcătoare sunt viețile noastre”.

În general se subliniază permanenta interacțiune dintre elementele constitutive ale culturii. În ceea ce privește schimbările culturale, există autori care consideră că acestea au un loc permanent și treptat, chiar dacă devin vizibile numai în anumite momente sau perioade, dar există și autori care apreciază că modificările în evoluția culturală nu apar treptat, ci sunt grupate în perioade de schimbări discontinue, urmate de perioade de relativă stabilitate.

În acest context poate interveni analiza problematicii globalizării, a formelor ei de manifestare.

În ceea ce privește relația cultură – calitatea vieții, prima întrebare este: *Unde poate fi prezentă cultura în studierea calității vieții?*

În domeniile calității vieții.

În domeniile calității vieții percepute.

În analize privind relația directă/indirectă dintre cultură și calitatea vieții, analize care pot fi realizate distinct de cercetări de tipul „Diagnoza calității vieții”.

Aceste analize pot pleca de la definiția culturii, de la componentele culturii.

În mod direct, calitatea vieții este influențată de obiceiuri, norme, valori, simboluri, mentalități.

Calitatea vieții este și rezultatul unor atitudini și comportamente, a unor preferințe și aptitudini. Relația cultură – calitatea vieții poate fi analizată și din perspectiva produselor comercializate ale industriilor de cultură prezente în viața oamenilor, a practicilor culturale și a semnificației lor în viața oamenilor.

În mod indirect, relația cultură – calitatea vieții poate fi abordată și din perspectiva științei.

Toate aceste probleme, ca și altele ce vor rezulta pe parcursul demersului științific ce va fi întreprins, vor face obiectul unei analize științifice ale cărei rezultate urmează să fie publicate.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Andrei, P., *Opere sociologice, I, Sociologia cunoașterii și a valorii*, București, Editura Academiei RSR, 1973.
2. Bărbulescu, A., *Democrația, islamul și „sfârșitul istoriei”*, „Revista Română de Sociologie”, nr. 1–2, 2002.
3. Boudon, R., *Tratatul de sociologie*, București, Editura Humanitas, 1993.
4. Chelcea, L., *Cultură și dezvoltare: perspectiva antropologiei culturale*, în *O nouă provocare: Dezvoltarea socială*, coordonatori C. Zamfir, L. Stoica, Editura Polirom, Iași 2006.
5. Chombart, de Lauve, P.-H., *Cultura și puterea*, București, Editura Politică, 1982.
6. Connor, S., *Cultura postmodernă, o introducere în teoriile contemporane*, București, Editura Meridiane, 1999.
7. Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., Perraton, J., *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, Iași, Editura Polirom, 2004.

8. Lallement, M., *Istoria ideilor sociologice*, vol. II, București, Editura Antet, 1998.
9. Lévi-Strauss, C., *Antropologia structurală*, București, Editura Politică, 1978.
10. Linton, R., *Fundamentul cultural al personalității*, București, Editura Științifică, 1968.
11. Mărginean, I., *Calitatea vieții în România*, București, Editura Expert, 2002.
12. Moles, A. A., *Sociodinamica culturii*, București, Editura Științifică, 1974.
13. Noica, C., *Modelul cultural european*, București, Editura Humanitas, 1993.
14. Shils, E., *The Intellectuals and the Powers and other Essays*, Chicago, The University of Chicago Press, 1972.
15. Thiery, de Montbrial, *Acțiunea și sistemul lumii*, București, Editura Expert, 2003.
16. Ungureanu, M., *Identități ale civilizației naționale și globale*, „Revista Română de Sociologie”, nr. 1–2, 2002.
17. Voicu, B., Voicu, M. (coordonatori), *Valori ale românilor: 1993–2006. O perspectivă sociologică*, București, Institutul European, 2007.
18. Zamfir, C., Stănescu, S. (coordonatori), *Enciclopedia dezvoltării sociale*, Iași, Editura Polirom, 2007.

The present paper is the first part of a wider and more profound analysis of the relation between culture and the quality of life; the analysis consists of three chapters: I. Quality of life; II. Culture; III. Culture – quality of life.

I. “Quality of life” includes the historical roots of the quality of life problematic and the actual problems of the quality of life. The historical roots are, generally, the concerns for people life, and, in particular, for people happiness. The paper presents Aristotle’s opinion on happiness and they way the approach of happiness evolved, as presented by Petre Andrei.

The paper presents, subsequently, the emergence of the quality of life concept, worldwide and in Romania. Explicit reference is made to the quality of life surveys conducted by the Institute for Quality of Life Research (brief presentation of the research, identifying the place of culture within this research).

II. “Culture”, consists of an attempt to answer the question “What is culture?” by presenting several approaches and definitions of the culture.

The cultural globalization is also approached, evaluating the importance of this phenomenon from the perspective of the relation between culture and quality of life.

III. Finally, the paper presents the first considerations on the relationship between culture – quality of life: the main dimensions of the culture bearing a direct impact on the quality of life are presented.

The subsequent scientific approach will also attempt to reveal other perspectives of analysis of the relationship between culture and the quality of life.

Key words: quality of life, happiness, culture, cultural globalization.

